

Kertomusten anti ja tarve ovat pysyviä

Tarinoiden voima kasvatuksessa on tunnettu kautta aikojen. Kerronnan avulla on viihdytetty, lohdutettu ja opetettu oikeana pidettyä moraalialia. Nykyään kerronnan tilalla ovat usein kirjat. Kirjoja on helposti aikuisen saatavilla, ja aikuisten vastuulla olisi myös tutustuttaa lapset kirjojen kertomaan.

Päiväkodissa 6-vuotias Matti tuli luokseni kirja kädessä ja pyysi lukemaan. Kun tämä toistui kerran toisensa jälkeen, kysyin, luetaanko hänelle kotona. ”Ei äiti lue, eikä isä lue, vaikka minä pyydän”, poika valitti. Perheessä oli kaksi lasta, ja korkeasti koulutetut vanhemmat työskentelivät vaativassa työssä pitkiä työpäiviä. Matilla oli runsaasti videofilmejä, joita hän sai mielin määrin katsoa, mutta ne eivät korvanneet aikuisen kanssa kirjaan syventymistä.

7-vuotias, puutteellisesti suomea taitava pakolaisperheen poika Ibram oli samassa päiväkotiryhmässä kuin Matti. Hänen vanhempansa eivät osanneet lainkaan suomea eikä perheellä ollut yhtään kirjaa äidinkiellellä. Kirjastosta olisi voitu tilata niitä, mutta vanhemmillä ei ollut siihen voimavaroja. Ibram katsoi paljon televisiota eikä olisi aamuisin malttanut lähteä sen äärestä päiväkotiiin.

Tapasin toisessa päiväkodissa 6-vuotiaan pakolaisperheen tytön Sanin, joka puhui huomattavan hyvin suomea. Äidin suomen kielen taito oli puutteellinen, mutta hän oli innokas oppimaan ja käyttämään kieltä ja luki mielellään tyttärelleen suomenkielisiä lastenkirjoja. San tuskastui kuitenkin hitaasti etenevään lukemiseen eikä halunnut kuunnella, vaan katsoi mieluummin videofilmejä, joita kotona oli runsaasti.

Lapset tarvitsevat monenlaisia kirjoja, sekä kuvitteellisia että todellisuuteen pohjautuvia, niin huviksi kuin hyödyksi tarkoitettuja. Joskus lastenkirjo-

hin perehtyminen on kuitenkin ainoastaan päiväkodin ja perhepäivähoidon varassa.

Todellisuus kietoutuu satuihin
Huomasin hiljattain päiväkodin esikouluryhmässä käydessäni pöydällä **Marcus Pfitzerin** kirjoittaman ja kuvittaman ’Tepo ja viiruhiiret’ -kirjan sekä **Katja Reidarin** kirjoittaman ja **Angela von Roehlin** kuvittaman kirjan ’Onko vika olla sika?’

Kiittelin päiväkotia onnistuneista kirjahankinnoista, sillä näissä kirjoissa tulee esiin eettisesti arvokkaita asioita. Kuulin kuitenkin, että kirjat olivat lastentarhanopettaja Irman omia, kotoa tuotuja. ”Tyhjästä on paha nyhjäistä”, Irma totesi, sillä kirjojen hankkimiseen ei päiväkodilla silloin ollut rahaa.

Näitä kirjoja käytettiin johdantona, kun ryhmässä käsiteltiin erilaisuuden hyväksymistä. Irma oli etsinyt paikkakunnan kirjastosta kirjoja suvaitsevaisuudesta ja sen puutteesta, mutta hänen haluamansa olivat lainassa.

Päiväkodeille ja perhepäivähoitajille paikkakunnan kirjastot ovat kullannarvoisia, henkilökunta on asiantuntevaa ja valmista yhteistyöhön, mutta teosta ei aina silloin saada, kun sitä tarvitaan. On tuiki tärkeää, että päiväkodit ja perhepäivähoitajat voisivat ostaa vuosittain kirjoja niin lasten itsensä katseltaviksi tai luettaviksi kuin yhdessä käsiteltäviksi. Ennen kaikkea perhepäivähoitajien mahdollisuudet kirjojen ostamiseen ovat olemattomat.

Yhteiskuntaan sopeutuminen opitaan ensisijaisesti arkipäivän

tilanteissa, mutta oppimisen välineenä voivat toimia myös kertomukset, esimerkiksi sadut. Jotta satu vaikuttaa, sen on herätettävä tunteita – myötätuntoa vaikeuksia kohdattaessa, huojuunusta pahan tuhoutuessa ja iloa hyvän lopuksi voittaessa. Saduissa seikkailevat usein eläimet, niissä on myös ylläluonnollisia hahmoja ja muodonmuutoksia. Asiat ovat etäällä todellisuudesta, mutta pohjimmiltaan ne ovat samoja kuin lapsen kohtaamat.

Saduilla on itseisarvo ja välineellinen arvo. Jos satu soveltuu lapselle ja miellyttää häntä, se on hänelle arvokas, sillä on itseisarvo. Saduilla on usein myös välineellinen arvo, jota hyödynnetään opettaessa eettisiä arvoja kuten suvaitsevaisuutta tai käsitellessä lasten kokemia pelkoja, menetyksiä tai vaikkapa lapsiryhmässä tuiki tavallista kateutta. Kun satujen välityksellä lähestytään tiettyä aihetta, niiden valintaan on paneuduttava huolellisesti.

Suvaitsevuuteen satujen myötä

Lastentarhanopettaja Irma oli valinnut kaksi suvaitsevaisuudesta kertovaa satua päiväkodin esikouluryhmälle.

Tepossa ja viiruhiirissä eri saarilla asuvat toisilleen tuntemattomat hiiriheimot kohtaavat kalliohiirten vieraillessa viiruhiirten luona. Kirjassa on yksi alku, mutta kaksi erilaista loppua, joista ensimmäisessä hiiret tutustuvat ennakkoluulottomasti toisiinsa, ja vaikka yhteistä kieltä ei ole, ne pääsevät yhteisymmärrykseen. Vieraat palaavat onnistuneen merimatkan

jälkeen kotisaarelleen. Kaikki saivat tietoa ja kokemuksia, joista riitti keskusteltavaa iltaisen nuotion ympärillä. Suvaitsevaisuudesta on molemmin puolin hyötyä. Sen ansiosta opitaan ymmärtämään erilaisia tapoja ja saada uusia taitoja. Iloa tuottaa tuttavuus, mikä muuttuu ystävydeksi ja mahdollistaa tapaamiset myöhemmin.

Toisessa lopussa kalliohiiret ja viiruhiiret eivät ehdi tutustua toisiinsa ennen kuin epäluulot heräävät ja kalliohiiret tekevät väärä johtopäätöksiä isännistään ja saaren tavoista. Kalliohiirissä viha saa vallan ja ne tuhoavat viiruhiirten yöpymispaikan, minkä seurauksena vieraiden on lähdettävä nopeasti paluumatkalle. Se päättyy haaksirikoon ja apeaan kotiinpaluuseen.

Kahden erilaisen lopun ansiosta huomataan suvaitsevaisuuden edut ja suvaitsemattomuuden haitat. Kun ensimmä-

KIISTÄ LAURINLOU

Luetun kuuntelu ja myöhemmin itse lukeminen kehittää erinomaisesti mielikuvitusta, ja mielikuvat ovat välttämättömiä esimerkiksi myötätunnolle – vaikkapa sen käsittämiseksi, miltä tuntuu, kun jätetään toveripiirin ulkopuolelle.

mäiseen loppuun on tutustuttu, lasten kanssa voidaan keskustella suvaitsevaisuudesta. Miten viiruhiiret ja kalliohiiret käyttäytyivät toisiaan kohtaan? Mitä ne ajattelivat toisistaan? Miksi matka onnistui? Kun toinen loppu on luettu, voidaan ottaa puheeksi suvaitsemattomuus. Mitä kalliohiiret ajattelivat saaren asukkaista? Miksi matka epäonnistui?

Toinen Irman valitsema kirja oli Onko vika olla sika. Siinä erilaiset eläimet elävät tyytyväisinä omissa oloissaan, kunnes etana menee moittimaan sikaa lihavuudesta. Sika pahoittaa mielensä ja kostaakin jänikselle kokemansa ilkeyden nimittämällä sitä arkajalaksi. Etana saa kuulla olevansa väty ja loukkausten ketju jatkuu.

Omista kokemuksistaan eläi-

met kuitenkin huomaavat, miten tylyt sanat loukkaavat ja ne pyytävät anteeksi ilkeyttään. Lopuksi jokainen suvaitaan itsenään. Satu antaa lähtökohdat keskustelulle erilaisuudesta. Miltä etanasta tuntui, kun sitä moitittiin vätykseksi? Voiko se mitään sille, että on hidas? Miten eläimet pääsivät lopuksi sopuun?

Henkistä pääomaa kertomuksista

Irman hankkimissa satukirjoissa koettiin ennakkoluuloja ja ilkeyttä sekä tehtiin vääriä tulkintoja, jotka aiheuttivat vihaa ja tuhosivat mahdollisuudet yhteisymmärrykseen. Toisaalta niissä myös haluttiin oppia uutta ja hyväksyä erilaisuutta. Kun väärinkäsityksiä oikaistaan, päästään sopuun.

Satujen sanomaa soisi ja voisi soveltaa todelliseen elämään,

jotta itse kukin hyväksyttäisiin sellaisina kuin on: eri kulttuurisiin kuuluvin, lihavin ja laihoina, hitaina ja nopeina, arkoina ja rohkeina.

Luetun kuuntelu ja myöhemmin itse lukeminen voivat herättää kiinnostuksen kirjallisuuteen ja vähentää videofilmiä ja tietokonepeliä. Kirjan teksti on erinomainen mielikuvituksen kehittäjä, ja mielikuvat ovat välttämättömiä esimerkiksi myötätunnolle – vaikkapa sen käsittämiseksi, miltä tuntuu, kun jätetään toveripiirin ulkopuolelle.

Vaikka lukemisen puolesta puhutaan paljon, vanhempia ei voida velvoittaa ostamaan tai lainaamaan lapsilleen kirjoja, lukemaan niitä ääneen pienemmillä tai innostamaan kouluikäisiä tarttumaan niihin. Päi-

väkodit ja perhepäivähoitajat ovat yhä useammin vastuussa siitä, että erilaisiin tilanteisiin sopivia kirjoja on saatavilla ja että lapset tutustuvat niihin.

Monessa perheessä vanhempien ja lasten yhteinen aika on vähäistä ja kasvatusvastuuta siirtyy yhteiskunnalle. Se velvoittaa päivähoitoa opettamaan yhteiskunnassa hyväksytyjä arvoja. Yksi tapa kertoa niistä ovat kirjat, joihin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa syvennytäänkin kiittävästi.

Kirjojen hankintaan osoitetut määrärahat kasvavat korkoa henkisenä pääomana.

Hilkka Ylönen

Kirjoittaja on kasvatustieteiden tohtori.